

Norditalien och ICOM General konferens i Milano (COMCOL)

Christine Fredriksen, Västarvet

Norditalien och landskapet runt de norditalienska sjöarna är platser som jag ofta har tänkt att resa till, men som aldrig blivit av. Genom ICOM's 24:de General konferens i Milano i juli 2016 blev detta besök nu genomfört. ICOM's General konferens hade som tema "Museums and cultural landscapes", ett tema som idag är av stor betydelse för museer runt om i världen. "As museums around the world strives to redefine their roles and positions in relation to their communities and with respect to the cultural heritage that lies beyond their walls", som ICOM's president Prof Dr Hans-Martin Hinz skriver i inbjudan

I området Veneto och med bergslandskapet Dolomiterna längre i norr startade vår konferens med ett digert program gemensamt arrangerat av ICOM kommittéerna ICFA och COMCOL. Det sägs att italienare är lokalpatrioter som starkt värnar om sina lokala traditioner och som är otroligt stolta över sin historia (- i varje fall stora delar av den). Detta märktes inte minst under pre-konferensen i Veneto och våra många besök till intressanta och unika kulturstäder, konstsamlingar och museer i denna region.

Konferensens tre första dagar (pre-konferensen) utgick från staden Bassano del Grappa, en mindre stad vackert belägen vid floden Brenta och med fina bevarade medeltida kvarter. Mest kända sevärdheten i staden – som också finns på alla vykort - är den rörliga gångbron Ponte degli Alpini. Bron byggdes 1569 av arkitekten Andrea Palladio och har rekonstruerats flera gånger under århundradena, senast efter andra världskriget. Som stadens namn låter, finns här också en tillverkning av lokalt producerad grappa på odlingsmarker runt staden.

Guiliana Ericani, avgående ordförande i ICFA och tidigare direktör (2002 – 2015) för The Musei Biblioteca Archivio of Bassano del Grappa, var vår värd och guide under dessa första dagar. Guiliana är konsthistoriker och har i sin doktorsexamen studerat mästaren Rodolfo Pallucchini. Med stor kunskap och engagemang introducerade Guiliana oss i Veneto's konsthistoria och i de fantastiska arkivsamlingar som förvaras i Civic Museum i Bassano del Grappa. Andra dagen startade med en busstur norrut till Castelfranco Veneto, för besök på det lokala museet och en mäktig borganläggning. Men först fanns tid för en snabb espresso på ortens café! Att tänka på i Norditalien är att om man tar kaffetåren stående, så är priset lägre än för "bordskunderna". Under resten av konferensen siktade vi alltså på "stående", stark och god italiensk espresso mellan de intressanta studiebesöken och föredragen i programmet. Denna dag fortsatte därefter med besök på Villa Emo i Fanzolo och Villa Barbaro i Possagno, två venetianska villor uppförda på 1500-talet som även dessa hade ritats av arkitekt Andrea Palladio. Detta var storslagna villor, eller i svensk bemärkelse gods, uppförda för att markera adelns närvaro och rikedom i området. Det var rika familjer från Venedig som under 1500-talets första hälft flyttade ut och investerade i bördiga jordbruksarealer runt om i regionen Veneto, eftersom det ansågs vara en säkrare investering än i dåtidens handelssjöfart. Dessa stora lantegendomar skapade en ny social och politisk struktur i nordöstra Italien. Villorna är kända för sina vackra freskmålningar av Giambattista Zelotti respektive Paolo Veronese, där lantlivet och bilder ur historiska, mytologiska och

religiösa berättelser beskrivs. Jag blev speciellt fascinerad av de livfulla freskmåningarna i Villa Barbado där godsets ägare, familjen Marcantonio med barn, barnflicka, kammarpage och hundar och katter framträder i vardagliga scener. Det moderna jordbruket på Poslätten har fortfarande en stor betydelse för Italiens ekonomiska utveckling och intressant hade varit att också få en bakgrund till dagens jordbruk och i vilka former detta bedrivs i trakterna av Veneto. Denna dag avslutades med besök på Gipsoteca Canoviana i Possango, med verk av den kända skulptören Antonio Canova. Hans första verk är skapat 1776, "Orpheus and Eurydice", och i visningen av museet och glyptoteket fick vi en inblick i hans liv som konstnär. Som en jämförelse skulle det ha varit intressant att även följa en nutida skulptör och konstnär i Norditalien. Glyptoteket byggdes på 1820-talet av Canovas halvbror Giovanni Battista Sartori och 1853 skänktes detta till Possango stad. Många av Canovas modeller i glyptoteket förstördes under andra världskriget, men har restaurerats minutiöst av två konstnärer från trakten. Efter detta intressanta besök på glyptoteket reste vi även till staden Asolo, med besök på ortens museum.

Nästkommande dag startade med en bussresa till kulturstaden Padua, som redan under romartiden var en viktig stad med egen hamn. Här finns Italiens näst äldsta universitet, grundat 1222. Civic Museum, som var vårt första resmål denna dag, är ett stadsmuseum som har flyttat in i ett nyrestaurerat munkkloster. Här finns en stor samling målningar av främst venetianska och flamländska mästare som var verksamma under 1400 -1800-talen, bland annat Bellini, Tintoretto, Tizian och Giotto. Cappella degli Scrovegni, också omnämnd som Madonna dell'Arenakapellet, besöks naturligtvis också. Här finns en enastående rad av fresker från tidigt 1300-tal av Giotto. De 38 freskerna är en färgrik skildring av viktiga episoder i Jesu och hans familjs liv. Giotto var en målare och arkitekt som under 1200-talets slut och de första decennierna på 1300-talet fick en stor betydelse för europeisk målarkonst. Han tog avstånd från medeltidens mera ytmässiga måleri och utvecklade en ny realism. Mycket intressant var också att se hur Civic Museum löst frågan om klimatanpassning och skydd av dessa känsliga fresker. Den stora strömmen av besökare till kapellet lotsas först in i ett klimatrum, där också en introduktionsfilm visas, innan man genom klimatslussar får beträda kapellet i 15 minuter per turistgrupp. Därefter vandrade vi ICOM deltagare ner längs Corso Garibaldi till Prato della Valle, ett av Europas största torg. Detta ovala torg skapades genom att en kanal grävdes 1775, som bildade en oval ö, Isola Memmia. Runt ön står 78 statyer av bemärkta personer från staden (som så ofta, var det i första hand bemärkta män som har avbildats). På torget finns på lördagar en stor och brokig marknad av allehanda ting och strax intill är Museum of Pre-Cinema, där vi som en avslutning av dagen fick en initierad visning.

ICOM's General konferens hölls i den nya konferensanläggningen MiCo i nordvästra stadsdelarna av Milano. Samtidigt med denna konferens fyller ICOM 70 år, vilket firades med en utställning "Where ICOM From". Från att ha bildats av en liten grupp professionella, har organisationen nu ca 36 000 medlemmar i ett komplext nätverk som representerar museer i samtliga världsdelar. Utställningen visar i personliga berättelser och en tidsskala ett urval av händelser i ICOMs historia och ställer också frågan om vilken roll som museer och ICOM kan spela i en global värld, fylld av konflikter, idag och i framtiden. Konferensen hade också flera intressanta Keynote speakers som Nkandu Luo från Zambia, hon är minister i Zambias

regering för Gender and Child Development, författare Orhan Pamuk från Turkiet och konstnär Christo från USA. Bland intressanta inlägg i ICFA och COMCOL kommittéernas program kan nämnas:

Claudia Porto från Brasilien talade om "Mapping and charing collection – a COMCOL initiative in Brazil". Föredraget tog sin utgångspunkt i hur ett delat ansvar i museernas insamling kan organiseras, liksom insamling i ett givet kulturlandskap. Projektet som Claudia presenterade omfattar en interaktiv nätbaserad karta och databaser som byggs kollektivt av många parter och som bland annat syftar till att skapa och vidareförmedla debatter kring museernas kulturarvsverksamheter. Plattformen som skapas i projektet kommer att förmedla bilder av både det materiella och immateriella kulturarvet, liksom både fasta (samlingar i landskapet) och mobila samlingar. Användare och parter är såväl museer, universitet och andra kulturella institutioner, som konstnärer, fotografer och filmare. Projektet är ett COMCOL initiativ i Brasilien och startade 2015, där i ett första möte mer än 25 museer och kulturinstitutioner möttes i diskussioner. Helene Vollgraaff från Sydafrika höll ett anförande "Sense of place and political transformation: A perspective from South Africa", där hon tog upp hur den politiska förändringen i Sydafrika 1994 har påverkat synen på offentliga platser. Hennes inlägg syftade till att diskutera hur debatten i Sydafrika om offentlig utsmyckning (statyer uppförda av apartheidregimen) har reflekterats i media och hur ICOM SA (South Africa) och ICOMOS SA har tagit upp vissa aspekter i debatten i sina gemensamma policyprogram.

Både Claudia Porto och Helene Vollgraaff är invalda i COMCOLs styrelse för nästkommande treårsperiod. Det har varit intressant och roligt att följa kommitténs verksamhet och de årskonferenser som har arrangerats. För ett tiotal år sedan väckte jag som ordförande i Samdok's Poolen för Hemliv och Fritid, frågan till min dåvarande chef (på Bohusläns museum) Hans Manneby om möjligheten att arbeta inom en kommitté i ICOM för samtidsdokumentation och insamling. Jag hade då varit projektledare för två stora internationella projekt. Hans Manneby, som dessa år var ordförande i svenska ICOM och ordförande i ICR (Regional Museums) och med många internationella kontakter, såg detta positivt och vi förde denna fråga vidare inom Samdok's organisation och sekretariat, samt ICOM. Första General konferensen där COMCOL var representerad var i Shanghai 2010. Två energiska styrelser med Léontine Meijer - van Mensch (ordförande) och inte minst Eva Fägerborg (sekreterare; med stort arbete inför bildande av COMCOL och organisering av första COMCOL möte) från svenska Samdok/Nordiska Museet och med flera svenska och finska styrelseledamöter har därefter vidareutvecklat kommitténs verksamhet. Både Sjöhistoriska Museet med Eva Hult och Västerbottens museum med Åsa Stenström har varit representerade i styrelserna. Nyvald ordförande idag i COMCOL är Åsa Stenström.

I ICFA och COMCOLs konferensprogram ingick också en utflyktsdag till bland annat den flotta stadsdelen Brera i Milano, där vi besökte Pinacoteca di Brera som är ett av de främsta konstmuseerna i Lombardiet. Accademia di Bella Arti (Konstakademin) i Milano finns i samma lokaler och mellan institutionerna finns ett stort utbyte. Många utländska konststudenter väljer Italien som utbildningsort och så också Akademin i Brera, där de förnäma konstsamlingarna i Breragalleriet är värdefulla också i undervisningen. En tradition under ICOM's General Konferenser är att arrangera *Excursion Day* och denna var på sista

dagen av min vistelse i Milano. Det fanns en mängd resmål att välja emellan och jag valde bussresan till Lake Iseo, strax väster om Gardasjön och med besök i staden Brescia. Här i Brescia finns ett av Unesco's världsarv, instiftat 2011, som omfattar sju grupper av historiska monument - bland annat den arkeologiska arealen mellan den romerska teatern och The Capitoline temple inne i Brescia – som vi besökte, liksom Brescias mycket vackra stadskärna och stadsmuseet. Santa Giulia, the City Museum i Brescia finns inrymt i ett äldre kloster, San Salvatores e Santa Giulia, som var anlagt på ett Benedikt-kloster som uppfördes redan 753 e Kr. De intressanta utställningarna i museet innefattar bland annat lämningar från romersk tid och murfundament av klostret San Salvatores basilika och krypta.

Denna sista konferens- och utflyktsdag besöktes också den amerikanske konstnären Christo's fantastiska installation i Lake Iseo. Christo, född i Bulgarien 1935, och hans fru Jeanne-Claude startade i början av 1960-talet konstnärliga samarbeten i storskaliga projekt, tex inpackande av riksdagshuset i Berlin 1995 (projektplaneringen pågick 1971 – 1995) liksom Point Neuf i Paris 1985 (projektplaneringen pågick 1975 – 1985). I Lake Iseo bestod installationen *The Floating Piers* av 70 000 kvadratmeter gul-orange skimrande plast som bars upp av 200 000 flytande polyeten kuber. Pirarna var 16 meter breda och plastkuberna var beräknade att också klara påfrestningar från lite större vågor. Besökarna kunde vandra på dessa 3 kilometer långa pirar över sjön till öarna Monte Isola och San Paolo. Installationen, som visades fram till den 3 juli, hade delvis monterats ner när ICOM gruppen kom till Lake Iseo, men vi fick ändå möjlighet att testa den märkliga känslan av att vandra på flytande pontonpirar. Ett hundratal personer hade i runt ett års tid varit anställda för att bygga denna installation och det omnämndes att installationen hade ett par hundratusen besökare som vandrade över till öarna dessa sommarveckor. Allt material till pirarna kommer att återvinnas och därmed finns även en miljöaspekt i denna konstinstallation.

- Detta var en hel del av våra besök i Milano och Norditalien under konferensen, allt då inte omnämnt som besöket en kväll i dominikanklostret vid kyrkan Santa Maria delle Grazie i Milano, där Leonardo da Vincis mästerverk Nattvarden (1495 – 1497) visas, samt en skön konsert i världens största gotiska katedral, den vackra och pampiga domkyrkan i Milano.